Geologiska Föreningen i Stockholm Förhandlingar

Publication details, including instructions for
authors and subscription information:

<http://www.tandfonline.com/loi/sgff19>

Några iakttagelser öfver skiktade gruslager bland krosstensgrus i Småland

K. A. Fredholm

Published online: 06 Jan 2010.

To cite this article: K. A. Fredholm (1875) Några iakttagelser öfver skiktade gruslager bland krosstensgrus i Småland, Geologiska Föreningen i Stockholm Förhandlingar, 2:12, 522-525, DOI: [10.1080/11035897509448101](https://doi.org/10.1080/11035897509448101)

To link to this article: <http://dx.doi.org/10.1080/11035897509448101>

PLEASE SCROLL DOWN FOR ARTICLE

Taylor & Francis makes every effort to ensure the accuracy of all the information (the "Content") contained in the publications on our platform. However, Taylor & Francis, our agents, and our licensors make no representations or warranties whatsoever as to the accuracy, completeness, or suitability for any purpose of the Content. Any opinions and views expressed in this publication are the opinions and views of the authors, and are not the views of or endorsed by Taylor & Francis. The accuracy of the Content should not be relied upon and should be independently verified with primary sources of information. Taylor and Francis shall not be liable for any losses, actions, claims, proceedings, demands, costs, expenses, damages, and other liabilities whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with, in relation to or arising out of the use of the Content.

This article may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, loan, sub-licensing, systematic supply, or distribution in any form

to anyone is expressly forbidden. Terms & Conditions of access and use can be found at <http://www.tandfonline.com/page/terms-and-conditions>

komst adskilles fra Stenkul og Brunkul, da den findes i de aller ældste Formationer og paa Pegmatitgange.

Hvad angaar Bergbegenes Alder relativt till de dem ledsagende Mineralier, da viste Stofferne fra Dannemora, Paisberg og Grængesberg følgende Forhold:

Dannemoras bergbeg forekom sammen med Kalkspat i Skalenøedre; smaa Kugler af Bergbeg laa som omtalt midt inde i Krystallerne. Paa enkelte Krystaller var Indtrykkene efter Bergbegkuglerne tydeligt, i det Halvdelen af Begkuglen sad indvoxet i Krystalfladen. Atter andre større Begkugler var paavoxet Kalkspatkrystallerne, saaledes at Bergbeget havde Indtryk af disse. Det fremgaar heraf, at Bergbeget dels var ældre dels var yngre end Kalkspaten.

Bergbeget fra Paisberg er ældre end de smaa Kalkspataarer, der gjennemsætter det. Bergbeget herfra gjør Indtrykket af at have sprukket, og Aabningerne mellem de sprukne Stykker er udfyldte med Kalkspat.

Stofferne af Pegmatit fra Grængesberget indeholder Bergbeg midt inde i de krystallinske Feldspatstykker, og Beget er saaledes fordelt i Bergarten, at det gjør Indtryk af at være samtidigt med denne. Efter TÖRNEBOHMS Meddelelser er Kvartsen i Pegmatiten ofte krystalliseret og indeslutter afrundede, draabeformede Partier af Bergbeg, hvilket synes at tyde paa, at Bergbeget i alfald ikke er yngre end Kvartskrystallerne i Pegmatiten.

FREDHOLM, K. A. *Några iakttagelser öfver skiktade gruslager bland krosstensgrus i Småland.*

De glaciala bildningarne i mellersta Sverige och Skåne hafva gjorts till föremål för en mängd afhandlingar och meddelanden,

då deremot det småländska höglandets samtida bildningar, såvidt jag har mig bekant, endast skärskådats af D. HUMMEL i hans afhandling »Om Rullstensbildningar»^{*)}. Några iakttagelser öfver de småländska krossgrusbäddarne har jag deremot ej sett meddelade. Jag har därför ansett det icke vara olämpligt att meddela ett par under sommaren 1874 iakttagna profiler af krossgrusbankar på geologiska kartbladet (i skalan 1:100000) »Wexiö», isynnerhet som det ännu torde dröja någon tid, innan beskrifningen till detta kartblad kan utkomma.

Profilen Fig. 1 är tagen från en mindre krossgrusås vid vägen NV. om Aneboda kyrka i Kronobergs län. Åsens bredd är omkring 70 fot och dess längd ej många gånger större. Vid åsens södra ända ligger en större mosse; på dess östra sida är en sänka med sand (svämsand?), genomskuren af en bäck. Åt vestra sidan krossgrus, som småningom höjer sig mot en bergås. Några tusen fot mot norr vidtager en rullstensås (densamma som går förbi Moheda och Alfvestad), som här är mycket smal och föga hög.

Fig. 1. Genomskärning af en ås vid vägen nordvest om Aneboda kyrka, Kronobergs län.

- a Skiktad sand och grus.
- b Rullade smärre stenar och grus.
- c Krossstensgrus.

Krossgruset (c) är ljusgrått till färgen. Grundmassan är mjölfin med inneliggande grus och stenar, mer och mindre kantstötta.

^{*)} Bihang till Vet. Ak. Handl. 1874.

Det skiktade gruset (*a*) är särdeles rent. Skikterna äro mer eller mindre stupande mot vester, någongång böjda; endast vid östra kanten finnes ett tunnt skikt, som stupar mot öster. Inuti skikterna ligger samligstädes ett annat slag skiktadt grus (*b*), som är gröfre och innehåller ända till tumstora, kantstötta, rullade stenar. Det är ej så rent som gruset *a* och är mer eller mindre sammankittadt af ett bindemedel. Öfverst ligger ett omkring $1\frac{1}{2}$ fot tjockt lager krossgrus (*d*) med temligen tydlig gräns mot det underliggande, och som är något renare, synbarligen beroende på inverkan af nedsipprande regnvatten. Somligstädes, isynnerhet, vid skiktarnas början, såsom vid *e*, öfvergår krossgruset småningom i det skiktade gruset, på andra ställen deremot, såsom vid *f*, är gränsen skarp och tydlig.

De i såväl det skiktade som det oskiktade gruset befintliga stenarne tillhöra traktens allmänna bergarter och äro mer eller mindre kantstötta, de i det skiktade gruset befintliga deremot knappast mer än de, som ingå i det oskiktade gruset.

Profilen fig. 2 är tagen från en mindre krossgrushöjd vid den af Os bruks egare nyanlagda vägen mellan Os bruk och Lamhults station, vid nordöstra ändan af Kalfshyltesjön, SO om Os bruk i Gällaryds socken. Vid norra och vestra sidan ligger en mosse, vid den södra Kalfshyltesjön. Mot öster vidtager en långsluttande, föga hög, men bred krossgrushöjd.

Fig. 2. Genomskärning af en ås vid vägen sydost om Os bruk vid nordöstra hörnet af Kalfshyltesjön, Jönköpings län.

a Skiktadt, rent grus. *c* Krossgrus.

Krossgruset (*c*) är här af samma beskaffenhet som i fig. 1. Sanden i de skiktade ränderna är väl urtvättad, finkornig, tunn-skiktad. Vid skärningens vestra sida omvexla stundom skikter

med finare och gröfre grus; de med gröfre grus äro mäktigare men gruset är ej så rent, som i de öfriga. Vid profilens botten gå skikterna tvärs öfver hela åsen. Huru långt ned de sträcka sig, kunde ej afgöras. De ingående stenarne äro, äfven de större, mer eller mindre kantstötta.

Vid vägen mellan Os bruk och Wernamo, något öster om Sjöåkra i Fryelids socken, Jönköpings län, iaktogs på vestra sluttningen af en berghäll, under ett lager af oskiktadt grus, först ett tjockare lager af fin, ren sand, derefter samma slags sand, tunnskiktad, och derunder gröfre, skiktad sand. Det mellersta lagret afskars på sned, med stupning åt öster, af ett litet tunnskiktadt lager af samma slags sand (transversel skiktning), hvarefter hufvudlagrets skikter forforo i sin ursprungliga riktning. Strax derbredvid iaktogs i krossgruset dels ränder dels körtlar af rent skiktadt grus. De ingående stenarne, äfven i det oskiktade gruset, äro i allmänhet kantstötta.

Ehuru de meddelade profilerna ej äro så upplysande, som man kunnat önska, då de ej kunnat följask ned till fasta berggrunden, så visa de dock, att i krossgruset i Småland, likaväl som i det mellersta Sverige och Skåne, ingår skiktadt grus. Huruvida de skiktade lagren kunna paralleliseras med dylika i mellersta Sverige mellan yt- och bottenmoränerna iakttagna, glacialsand enligt O. GUMELIUS*), torde väl fortsatta undersökningar lägga i dagen.

*) Om mellersta Sveriges Glacials bildn. Bihang t. Vet. Ak. Handl. 1874.